

De Verdieping

Dinsdag 10 maart 2015

Homo economicus of zoön politikon?

Edward van der Tuuk

Filosoof en freelance docent voor HOVO, U3L en ISVW

20.00 - 22.15 uur (inloop vanaf 19.30 uur)
LIFF Grandcafé, Brink 14, Assen
Entree 6 euro; jongeren 4 euro
Informatie en aanmelding: www.deverdieping-assen.nl ;
deverdieping@home.nl

De afgelopen jaren tekent zich een nieuwe manier van denken over mens en samenleving af. Waar voorheen de mens beschouwd werd als sociaal wezen, behept met een vrije wil en menselijke waardigheid, winnen neurologisch en biologisch determinisme aan populariteit. Biowetenschappen als neurologie, genetica en biochemie hebben de afgelopen decennia enorme vooruitgang geboekt, en nieuwe technologieën, therapieën en farmaceutica hebben hun weg in ons leven gevonden. Boeken met titels als "Wij zijn ons brein", "De vrije wil bestaat niet" en "Alle mensen zijn ongelijk" hebben korte metten gemaakt met het humanistische mensbeeld waarop voor een belangrijk deel de ethiek gefundeerd werd. Als alternatief is er een nieuw studiegebied ontstaan: de evolutionaire ethiek. Veel van deze theorieën zijn gebaseerd op inzichten uit de sociobiologie, en trachten moreel gedrag, zoals altruïsme, evolutionair te verklaren door motieven van eigenbelang erachter bloot te leggen. Dit biologisch reductionisme stelt dat het principe van 'survival of the fittest' niet alleen werkzaam is in de natuur: ook in het menselijk samenleven vormt het eigenbelang de 'invisible hand' die coöperatie mogelijk maakt. Het beeld van de mens als homo economicus heeft ook het denken over economie diepgaand beïnvloed, en is niet zonder politieke gevolgen gebleven.

Deze kenschets van de 'menselijke natuur' staat haaks op het mensbeeld dat van oudsher aangehangen wordt binnen de 'humanities' en de sociale wetenschappen. Maar ook binnen de biologie (Frans de Waal) en neurologie (Merlin Donald) is er groeiende onvrede over het biologisch reductionisme. Door gedrag te reduceren tot 'genetisch bepaald' en een product van 'stofjes in de hersenen' ontstaat er een enorme blinde vlek voor de complexiteit van sociale interactie op macro-niveau. De menselijke samenleving wordt pas mogelijk door ons reflexief zelfbewustzijn, gedeelde intentionaliteit, symbolische communicatie (taal) en gedistribueerde kennis; fenomenen die niet waarneembaar zijn op microniveau, en bijgevolg 'onzichtbaar' voor reductionistische benaderingen. Het 'ik' en de vrije wil vinden we niet terug in de hersenen, maar maken deel uit van een semi-virtuele sociale werkelijkheid, die bestaat uit sociale fenomenen waarnaar gehandeld wordt. Op die manier vormen zij tevens de basis voor de ethiek.

Edward van der Tuuk studeerde Sociale filosofie, ethiek en wetenschap & samenleving aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij behaalde zijn master met een studie naar de ethische implicaties van de wettelijke erkenning van 'intrinsieke waarde' in de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren en de Wet op de Dierproeven in relatie tot moderne biotechnologie. Zijn interesse gaat vooral uit naar evolutietheorie, antropologie, ideeëngeschiedenis, kennissociologie en godsdienstwetenschap. Hij is als freelance docent werkzaam voor het HOVO, de U3L en het ISVW.